

Érdekességgéppen még két adat: a magánkiadások száma közel 800, és ezek nincsenek hozzászámítva a 2208 mikrokiadóhoz, amelyek között egyébként az egykötvényes kiadók száma több mint 1300.

A 2. táblázat számokkal jól kifejezhető érdekességként a témakörök toplistáját adja. Benne különös figyelmet érdemel a költészet és vallásos könyvek helye. Ugyanakkor a társadalomtudományokhoz besorolt könyvek száma mindössze 618. A filozófia 432, a pszichológia pedig 490 címmel szerepel, holott mindkettő igazán divatosnak mondható.

2. táblázat

Témaköri toplista

Témakör	Kiadott címek száma
Általános és középiskolai tankönyv	2531
Próza (általában)	2184
Gyermekirodalom	1338
Vallásos művek	1210
Költészet	1202

Végül álljanak itt az adatbázis összefoglaló adatai. E tájékoztató írásakor az adatbázisban 38 418 könyvet tartunk nyilván; ezek több mint 70%-a forgalomban is van. 1995-ben 9133, 1996-ban pedig 9136 könyv jelent meg kísértetiesen azonos nagyságrendben. Az adatbázis nem tartja nyilván a kiadott példányszámokat, amire az átlagár számításánál nincs is szükség. Ennek alakulása a következő: 1995-ben 690 Ft, 1996-ban 821 Ft, 1997-ben eddig 1142 Ft, minden további kommentár nélkül.

Már kétszer megjelent, és az idén is várható az Index Könyvek Magyarországon című kétkötetes outputja, amelyben a bibliográfiai adatokon kívül téma, cím és név szerinti mutató, illetve sorozatmutató van. Megtalálhatók benne továbbá a kiadók, boltok és terjesztők adatai is.

Aki könnyen hozzáfér az Internethez, adatbázisunkat az INFOHAZ.EUNET.HU címen találja meg. Anyagában a szöveges adatbázis-kereső BRS-nek köszönhetően tárgyszó szerint is kereshet, természetesen a szerző, cím stb. szerint is.

A professzionális felhasználók számára a CD-ROM-változat igénybevétele a legkézenfekvőbb. Ez nemzetközi együttműködésben készül. A németországi Buchhändler Vereinigung cég, amely a német Books in Print mintegy 600 ezer címet kezelő adatbázisának a fejlesztője és forgalmazója, 1995-ben hozzáfogott a német és kelet-európai (lengyel, cseh, magyar) CD-ROM kifejlesztéséhez, illetve a know how átadásához. Így a CD-ROM-változat olyan nemzetközi felületet jelent, amelynek megismerésével és megszokásával nemcsak egy magyar, hanem a német (sőt a németeknek is mintául szolgáló amerikai) Books in Print is könnyedén kezelhető. A CD-ROM évente kétszer kerül forgalomba, míg a köztes időben floppyfrissítést kapnak a felhasználók. Egyelőre DOS alatt működik.

Búcsúzóul nehéz ide írni a némileg reklámozó patentot: további információk itt és itt. De hát nem kerülhet el (1024 Budapest, Retek u. 33–35. Tel.: 36-1 316-2473, fax: 36-1 316-3759, e-mail: votis@rmki.kfi.hu).

Votisky Zsuzsa

(Typotex Elektronikus Kiadó Kft.)

Információs szakemberek és könyvtárosok a 2006. évben

Egy még be nem fejezett, *Delphi-típusú felmérés* vázolja fel az információkat szolgáltató (elsősorban ausztráliai) könyvtárosok várható jövőjét. A személyi kérdéseket ugyanis sokszor elhanyagolják a technika drámai fejlődése mellett. A válasz erre a felvetésre természetesen sokféle lehet, néhány megfontolás azonban különös figyelmet érdemel. Az egyik ilyen kiemelt szempont az, hogy megbízható technikára, és ezt a technikát megbízhatóan kezelni tudó szakemberek új generációjára van szükség. Másik szempont, hogy a szoftver tegye lehetővé az adatok integrálását Interneten is használható formátumokba, és tegye alkalmassá őket a kommunikációra, a katalógizálásra, a módosításra és a felhasználó általi kezelésre.

Mindkét esetben olyan közvetítőkre van szükség, akik képesek hozzáférni az információkhoz, eligazodni közöttük, kiválogatni a relevánsakat, átalakítani és olyan formára hozni őket, amilyenre a végfelhasználók óhajtják. Alternatívaként a káosz fenyeget.

Feladatok

Nézzük meg a modern követelményeket közelebbről. (Tulajdonképpen arról a trendről van szó, amelyet Zsádon Béla egy helyét kereső könyvtári szakmaként „villanykönyvtárosnak” nevezett. = TMT, 43. köt. 4–5. sz. 1996. p. 145–147. – A ref.)

A modern könyvtár küldetése így foglalható össze:

1. Tegye lehetővé a szellemi hozzáférést az információhoz.
2. Teremtse meg a fizikai hozzáférés feltételeit az információhoz.
3. Tanítsa meg tapasztalati úton a felhasználókat arra, hogy az információ kritikai fogyasztói és kreatív szerzői legyenek.
4. Nyújtson vezetést, magyarázó és tanácsadói segítséget az oktató- és információtechnika használatához.
5. Járuljon hozzá forrásokkal és szolgáltatásokkal az életfogytiglani tanuláshoz.
6. Biztosítsa az iskolai információs központ működéséhez szükséges környezetet.
7. Gondoskodjon a sokféleséget reprezentáló forrásokról és tanulmányi tevékenységekről.

Az információs szakember egyik legfontosabb mai problémája, hogy megismerje a jövő felhasználójának igényeit, és annak a módját, hogyan elégítheti ki ezeket az igényeket.

Jóslatok

A szóban forgó vizsgálat néhány jóslata:

- Mostantól számítva két éven belül valós idejű mozgóképekre, élő videokamera-hatásokra és videokonferenciára alkalmas széles sávú, nagy sebességű Internet-hozzáférés valósul meg.
- Négy éven belül az ún. „intelligens ügynök szerszámosládával” meghatározott célú tudáshalmazt lehet összeállítani a könyvtáros irányításával. Az ismereteket az online csatlakozású rendszer gyűjti össze egy alkalmas szoftver segítségével, az információs szakember csak felügyeli a folyamatot.
- Tíz éven belül létrejön a virtuális valóság, azaz virtuális utazást lehet lebonyolítani megközelíthetetlen helyeken. Kiteljesedik a globális kommunikáció, kapcsolatot lehet teremteni különböző tapasztalatú és nyelvű partnerekkel.

A múltban az információk szolgáltatását arra tanították, hogy az információ elérésének módszere a katalógusokban való keresés, és az olvasókat segíteni kell a katalógusok használatában. Később ugyanezek az olvasók megtanulták a bonyolultabb számítógépes katalógusok használatát, majd a CD-ROM-ok egyedi, aztán hálózati használatát; utána megjelentek a hálózatok, a katalógusokat és a forrásokat integráló rendszerek, végül az Internet. A „bajokat” tetézte, hogy különböző szoftvertermékeket és ezek újabb változatait kellett elsajátítaniuk. Meg kellett tanulniuk a Windows változatait, a különféle könyvtári rendszereket, a kliens-szerver rendszereket, adatbázisokat, Internet-böngészőket, az elektronikus levelezést, az online parancsnyelveket, az oktatószoftverek használatát stb.

Ismeretek

A vizsgálat a következőkben állapította meg az információs szakemberek („villanykönyvtárosok”) szükséges ismereteinek megoszlását az elkövetkező 10 év távlatában:

- a) további számítógépes ismeretek: 4%,
- b) segítség a használóknak/közös munka: 16,6%,
- c) keresés adatbázisokban, multimédiában: 4%,
- d) információkezelés, szolgáltatás, menedzsment: 12,5%,
- e) technikai összetevők: 33,3%,
- f) lobbyzás: 4%,
- g) információs alfabetizáció: 12,5%,
- h) a változások menedzselése: 8,3%,
- i) Internet-jártasság: 4%.

Oktatás 2006-ban

A technikaorientált jövőbeli könyvtár működésének alapja az erre felkészített felhasználó. A vizsgálatnak arra a kérdésére, hogy: „Meg kell-e változtatni az oktatási létesítményeket (épületeket), a szervezeteket és az oktatók felkészítését ahhoz, hogy a 2006-ban várható információs szolgáltatásokra a felhasználók készen álljanak?” – a válasz igen, mégpedig a következőképpen:

- a) Létrejön a falak nélküli iskola, amely nem annyira egy épület, mint inkább szervezet, különféle szolgáltatások kombinációja (18,7%).
- b) Módosul az iskolaszervezet, órarend, hozzáférhetőség, információtechnikai eszközrendszer, ismeretforrás, tanterv stb. (18,7%).
- c) Egybeolvadnak az információs és technikai erőforrások (6,25%).
- d) A hangsúly a kis csoportok számára alkalmas eszközökre, a projekt munkára tevődik (6,25%).
- e) Erős, bőségesen támogatott, centralizált információs szolgáltatások (6,25%).
- f) Más-más változások mutatkoznak az egyes helyeken (6,25%).
- g) Minden helyiségből hozzá lehet férni az információhoz (12,5%).
- h) Fontossá válik a minden diák számára biztosított hozzáférés és az adatvédelem egyensúlya (6,25%).
- i) Kiemelt figyelmet kapnak a nagy távolságok (12,5%).
- j) A gyerekekre esik a hangsúly (6,25%).

A válaszokat értékelő csoport a rokon témákat összevonta, s így a b), d), h) és j) válaszok alapján a gyermekközpontú megközelítést tette az első helyre. Ugyanakkor nem veszítette szem elől a technika kiemelt szerepét (pl. a távoktatást, a falak nélküli iskolát).

Feltehetőleg hasonló eredményekre jutnak más fejlett országokban is, nem csak Ausztráliában. Az integrált tanrend felé mutató törekvések esetében

az információmenedzserek előnyös helyzetbe kerülnek, mivel a tanulmányi eredmények javításához kedvező környezetet és feltételeket képesek teremteni az oktatás számára.

Megoldások

Megoldást kínálhat egy olyan rendszer, amely egyetlen interfészt biztosít a jelenlegi hatalmas információs galaxis eléréséhez. Ehhez azonban egy integrált multimédia-program kellene, amely az Internetre is alkalmas. Ilyen az *Imagine* szoftver, amely valamennyi jelenlegi médiumhoz egyetlen kereső interfészt kínál. További követelményként jelentkezik a hálózatokhoz szükséges tudás és technikai segítség, ami több szervezet összefogásával képzelhető el.

A megoldások egy másik csoportját adja a könyvtárosok és információs szakemberek megváltozott szerepe, a következők szerint:

- a) Inkább személyes, a felhasználóra irányuló kapcsolatok (10,5%).
- b) Inkább külső erőforrásokra irányuló kapcsolatok (10,5%).
- c) A környezet ugyan változik, de a szerep továbbra is tanulmányi jellegű (5,25%).
- d) Az elnevezés megváltozhat (5,25%).
- e) Nagyobb szerep a távoktatásban (5,25%).
- f) Hasonló a maihoz: együttműködés, eligazítás az új médiumok használatához, a források ismerete (21%).

- g) Központi szerep: a hozzáférés és a kiértékelés megtanítása (5,25%).
- h) Erős technikai orientáció, a belső és nemzetközi hálózatok felügyelete (10,5%).
- i) A hozzáférés ismereteinek oktatása (21%).
- j) Konzulens, tanár, információközvetítő, katalógizáló (5,25%).

Az értékelőcsoport szerint a legfontosabb az alapvető információs ismeretek oktatása és a személyi szolgáltatás. Ez a megállapítás vezetett a csoport egységes állásfoglalásához, amely szerint a könyvtárosok és információs munkatársak szerepe a jövőben is a maihoz lesz hasonló (f jósolat).

Konklúzió: van jövője az információs szakmának, mind az iparban, mind az oktatásban. Ahogy az információk mennyisége nő, ugyanúgy nő az információ szakszerű menedzselésének igénye. A hozzáférés, a végfelhasználó szükségletei szerinti válogatás és újracsomagolás elengedhetetlen, ha eredményesen akarjuk használni az információt. Ehhez nem elég a felhasználót odaültetni a terminálhoz, és szerencsés vadászatot kívánni neki. Nem a technika az, ami irányít; a technikát kell irányítani.

/WINZENRIED, A.: Information managers/librarians in the year 2006: prophets, pines or Poohbahs? = Online 96, Proceedings, 1996. december, p. 7-12./

(Roboz Péter)

Globális hálózatépítés, az Internet és a globális információs infrastruktúra

Az 1987-ben az *Egyesült Államokban* életre hívott Nemzeti Kutatási és Oktatási Hálózat (National Research and Educational Network = NREN) 1993-ban nemzeti információs infrastruktúrává (National Information Infrastructure = NII) alakult át, amely az USA valamennyi tudományos, kutatási és oktatási információs hálózatának integrálására hivatott.

Az NII az információkat könnyen és olcsón célba juttató, interaktív kommunikációra alkalmas, szélesávú hálózat, amelynek feladata a K+F és oktatás támogatásával az USA világszínvonalának, versenyképességének és termelékenységének fokozása. Az amerikai NII hálózatba a 2000. évig minden iskolát, osztálytermet, könyvtárat, kórházat és klinikát bekapcsolnak. Az NII megteremti a polgárok „virtuális közösségét”, magasabb szintre emeli az emberek együttműködését, életvitelét, munkáját.

Az NII-ben egyedül az OCLC hozzáférhetővé teszi a világ több mint 22 000 könyvtárát, több mint 35 millió katalogizált könyvtári egységét.

Erőfeszítéseket kell tenni annak érdekében, hogy a többi világgrészen, a többi országban is hasonló hálózatok épüljenek ki, majd mindezekből kialakuljon a globális információs infrastruktúra (GII). Egy 1993-as felmérés szerint 21 ország kezdte meg saját nemzeti információs infrastruktúrájának kiépítését. Ezek közül elsősorban Kanada jár az USA nyomában.

Brazíliában az NII már minden nagyobb várost, 350 kutatói és oktatási intézményt elért.

Európában az Európai Közösség 1991-ben indította el a K+F információk cseréjét elősegítő DERPI (Data Exchange on Research Projects and Institutions) programot, amelyhez immár minden posztkommunista ország is csatlakozott.